

El Cant de la Sibil·la a Mallorca

En l'antiguitat clàssica les sibil·les eren uns personatges enigmàtics que endevinaven el futur dels pobles i les nacions. Es va fer famosa la sibil·la grega gràcies a un poema musicat sobre el judici final, el *Judicii Signum*, que reproduïa les profecies de la sibil·la d'Eritrea. En l'època medieval aquests versos s'anaren acompanyant d'una representació teatral que venia d'un sermó escrit pel bisbe de Cartago. La seva escenificació fou coneguda gràcies a la Processó dels Profetes. Aleshores aquesta processó finalitzava amb el Cant de la Sibil·la amb gran apoteosi.

En l'Europa medieval moltes celebracions litúrgiques s'acompanyaven de representacions i drames de caire didàctic i moral, per fer-se més entenedores per al poble. Els drames sacres més populars i més estesos eren els relacionats amb els cicles de Nadal i Pasqua. Amb el temps, la Sibil·la va ser una de les dramatitzacions medievals del cicle de Nadal que més arrelaren a la península i, sobretot, a Catalunya, des d'on va arribar a Mallorca després de la conquesta de Jaume I.

Les melodies que escoltem en l'actualitat foren transcrites per Antoni Noguera i Bartomeu Torres a finals del segle XIX. L'interès que va suscitar aquest cant entre els folkloristes del XIX va donar lloc a la transcripció, en partitura, de les sibil·les que arreu es cantaven amb grans dosis d'improvisació, i va fixar les versions principals del cant. Molts estudiosos de la música no dubten de qualificar el Cant de la Sibil·la com una de les manifestacions més singulars i rellevants de la tradició musical mallorquina pel fet de representar la confluència de la tradició culta i la popular.

En aquests moments la Sibil·la viu una fita històrica. S'obre a nous àmbits. La seva recent proclamació com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO ha procurat un sentiment de responsabilitat a l'escenificació del Cant arreu de l'illa. Aquest fet ha convertit la Sibil·la en una de les expressions més emblemàtiques de mallorquinitat.

La Sibil·la. Pina, Mallorca, 1951.
Arxiu MEB.

La Sibil·la. Mallorca, 2011.
Arxiu Consell de Mallorca.

Els Castells

Els Castells són una tradició bicentenària. Van néixer a Valls, a començaments del segle XIX, i en els últims 25 anys han experimentat una expansió sense precedents. Avui hi ha 60 colles escampades per tot Catalunya i més enllà, i en els darrers anys s'han assolit fites fins fa poc impensables.

Generalment, els Castells tenen entre un i cinc castellers per pis i s'han fet Castells de fins a deu pisos d'alçada. En el lèxic casteller el nombre de persones per pis precedeix el nombre de pisos del castell. Així, un quatre de vuit és un castell de quatre persones per pis i vuit pisos d'alçada.

Els Castells els corona un nen o una nena, l'enxaneta, que s'encavalca sobre un altre infant anomenat "aixecador". Però per fer Castells calen moltes més persones, sovint centenars, de complexions i edats ben diferents. A més, els Castells sempre estan oberts a la participació del públic, que es pot integrar a la pinya. Per això, a les colles castelleres, tothom hi és benvingut.

La capacitat d'atreure, integrar i mobilitzar persones és el que determina el potencial de les colles. Tots els castellers són amateurs i és precisament aquest esforç desinteressat de treball solidari, juntament amb el sentit de pertinença a la colla mateixa i de respecte a les altres colles, el que ha acabat configurant el model d'èxit associatiu que són avui les colles castelleres.

Enxanetes i aixecadors de la Colla del Vendrell. Reus, 1947.
Arxiu MEB.

Pinya d'un Castell. Barcelona, 2003.
Foto: Pep Herrero.

La pirotècnia

Les arts del foc

Es conta que els antics pirinencs foragitaven amb foc els esperits de la nit, esperant que el sol del matí els espantés. A mitjan mes de juny, al poble de Durro, córrer les falles per Sant Quirc, és una festa gran de l'Alta Ribagorça. Els homes es llancen muntanya avall amb la falla encesa seguint el fadrí major fins al mig del poble, on crema la foguera.

L'any 479 abans de la nostra era, els grecs van disparar focs per celebrar la victòria contra els perses a la batalla de Platea.

Al segle IX, durant la dinastia Tang, els xinesos ja coneixien la pólvora negra.

A l'Europa del segle XIII, els àrabs van estendre l'ús de la neu de la Xina, el nitrat potàssic amb què fabricaven la fórmula de la pólvora: deu dracmes de neu de la Xina, un i mig de sofre i dos de carbó. Als Països Catalans no es podia concebre una festa sense pólvora ja al segle XII. A València, i als altres territoris que durant segles gaudiren del refinament sarraí, es va mantenir el caliu de les festes del foc.

A la ciutat de Reus, hi perviu un ancestre de les festes de la pólvora: la Tronada de la festa de Sant Pere. Els mascles, antics morterets de ferro, fan tronar la plaça més esclatant de Catalunya.

Avui, aquestes ancestrals arts del foc perviuen en els castells de focs artificials, les mascletades, les traques i la infinitat de petards i ginys pirotècnics que es cremen la nit de Sant Joan i totes les nits de festa catalanes.

*Mascle de la Tronada. Reus 2011.
Foto: Pep Fornés.*

*La Tronada. Reus 2011.
Foto: Pep Fornés.*

El Misteri d'Elx La Festa

Cada any, i des de temps immemorials, a la basílica de Santa Maria d'Elx, s'hi celebra, els dies 14 i 15 d'agost, el Trànsit i l'Assumpció al Cel de la Mare de Déu. Es tracta d'un drama sacre i líric que es divideix en dues jornades de Vespre i Diada. Es coneix des d'antic amb el nom de la Festa d'Elx i, més recentment, com el Misteri d'Elx.

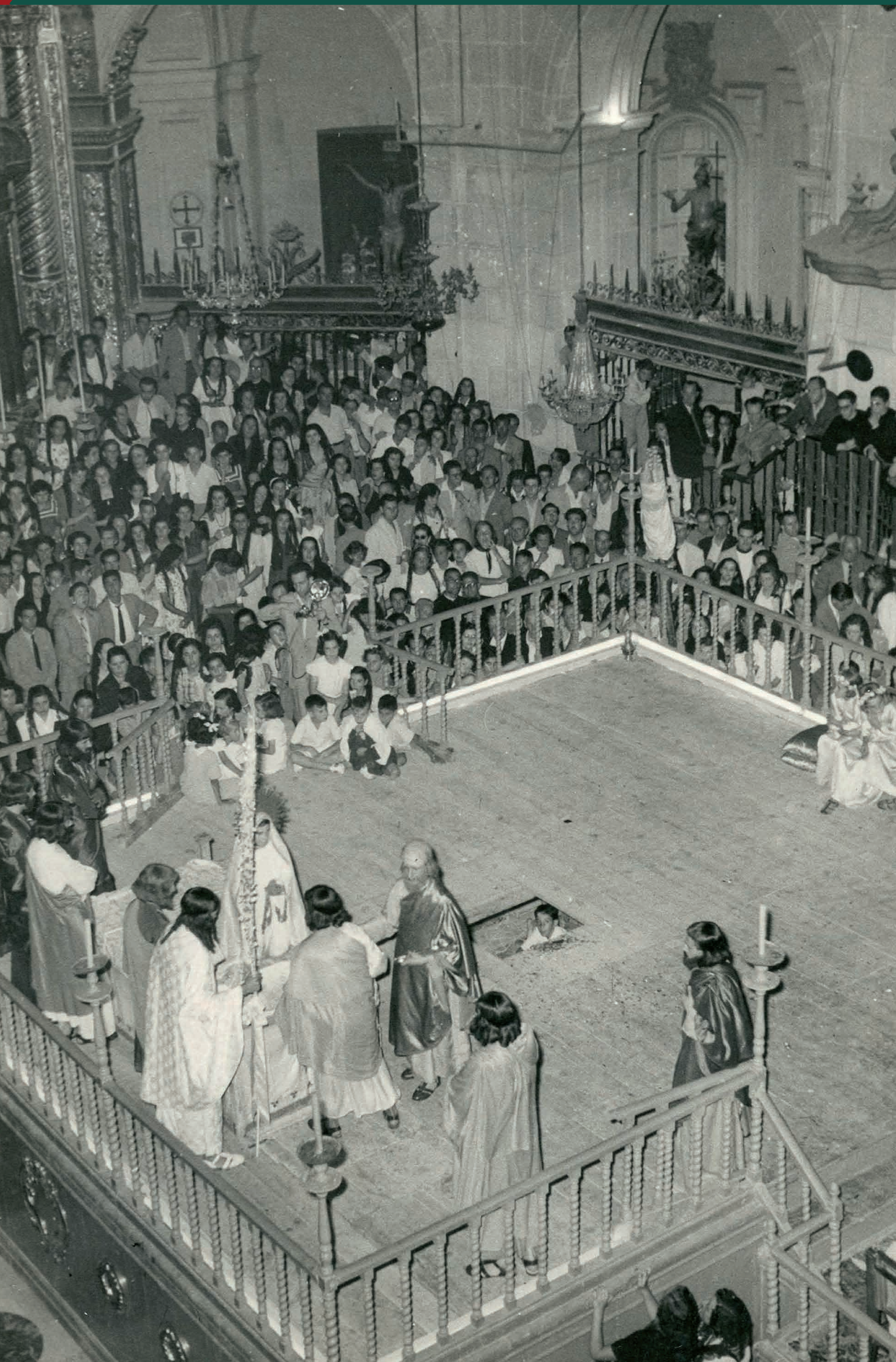
És l'única obra del seu gènere que s'ha mantingut viva fins als nostres dies, malgrat les prohibicions del concili de Trento i d'altres adversitats.

És l'emotiva vivència de tot un poble que només es pot experimentar en la seva immensa intensitat presenciant la Coronació a l'església basílica de Santa Maria, mentre els fidels enfervorits exclamen: "Visca la Mare de Déu!".

El Misteri. Elx, 2010.

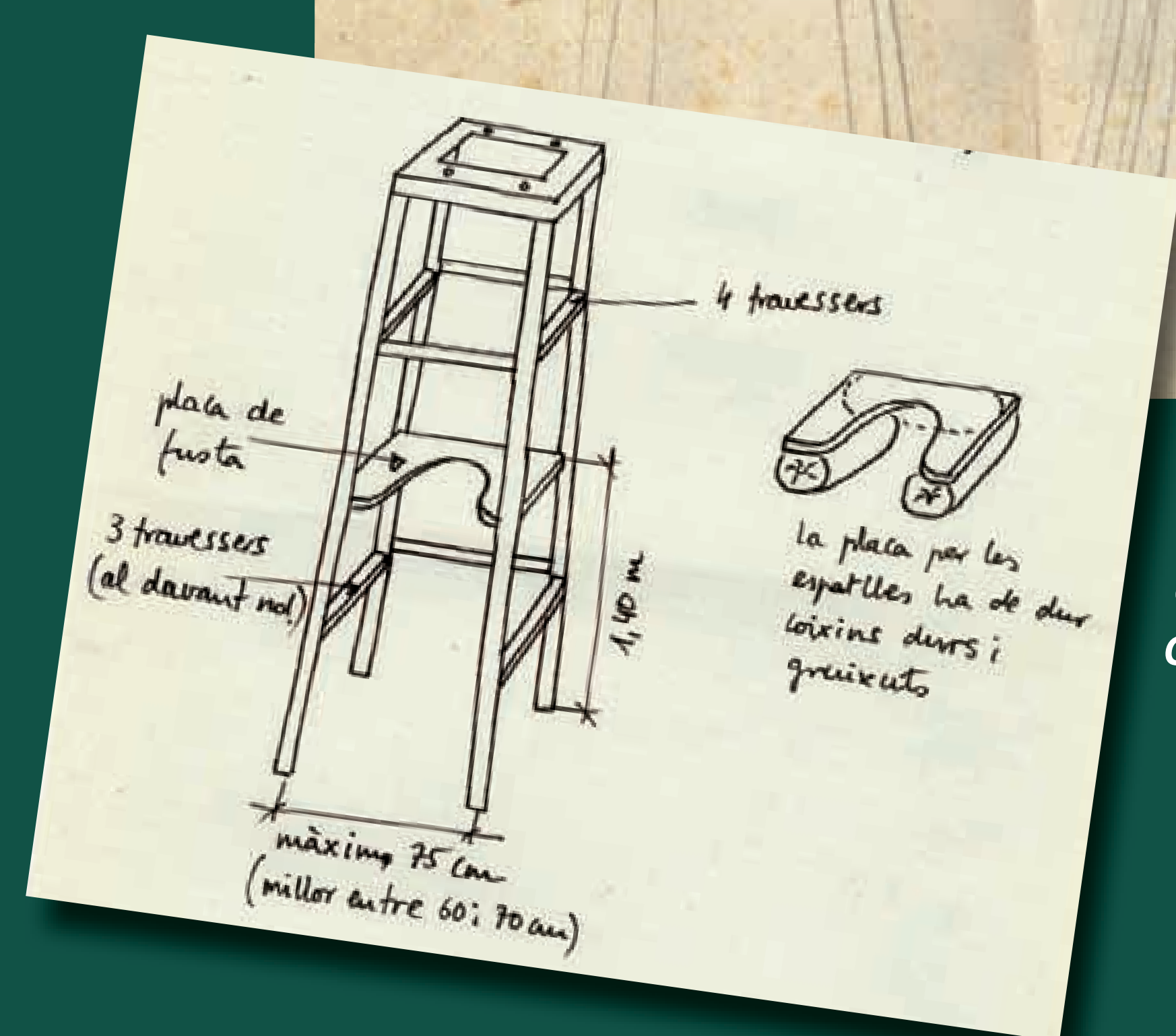
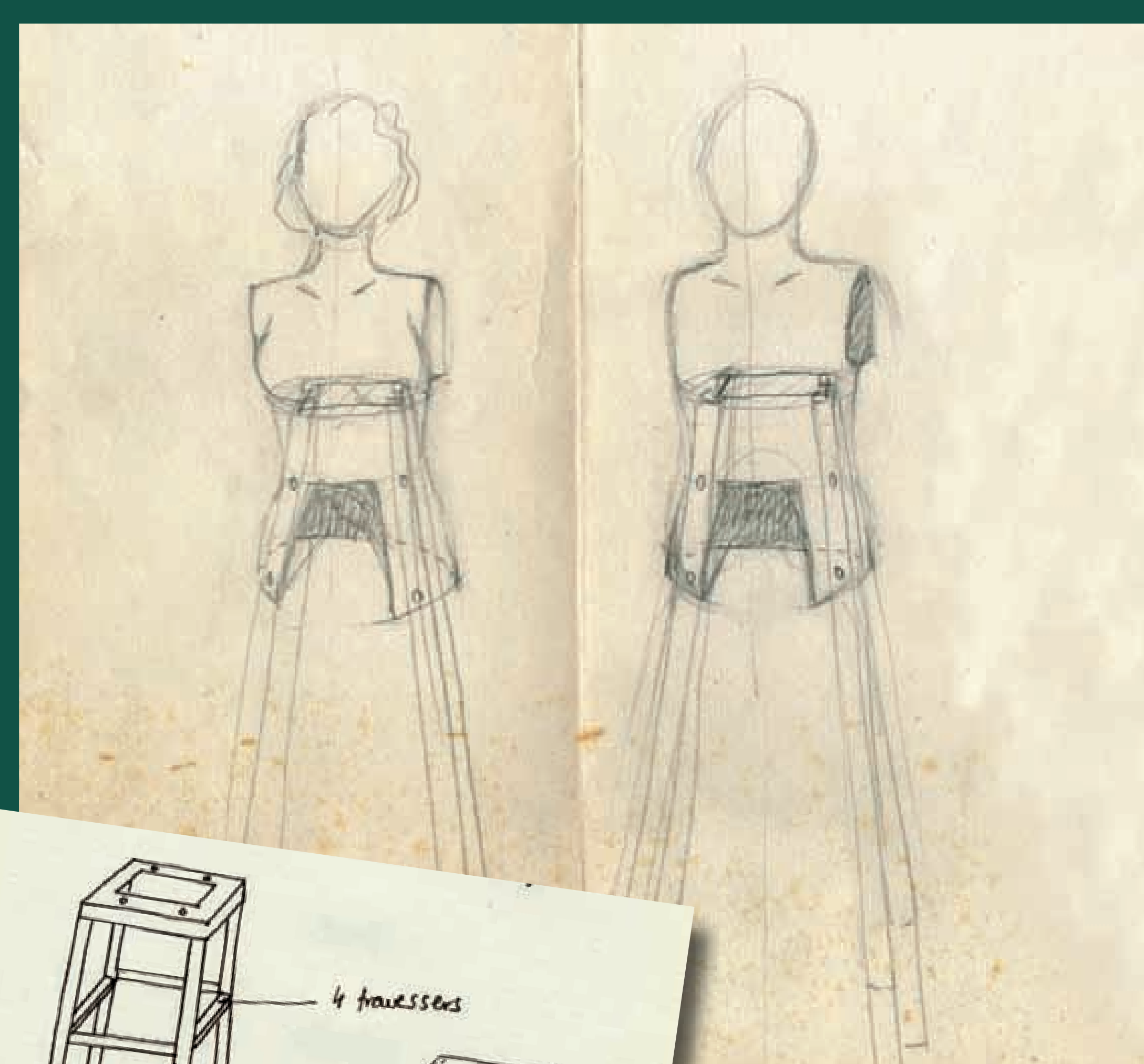
El Misteri. Elx, 1951.
Arxiu MEB.

Creadors de gegants La imatgeria festiva

Per imatgeria festiva entenem totes les figures que, fetes amb una carcassa de fusta –antigament–, cartró, fibres sintètiques o qualsevol altre material, i amb un suport per ser portades, són les protagonistes de festes, rituals, solemnitats i tota mena de celebracions. Gegants, nans, capgrossos, màscares... Bèsties simbòliques, lúdiques, fogueres... Des de ben antic que l'ésser humà té la necessitat de representar éssers fantàstics fruit de la seva imaginació, de les seves creences i de les seves pors. El bestiari fantàstic i la recreació de figures humanes mítiques, llegendàries, amb trets extraordinaris, són la resposta a la necessitat expressiva i simbòlica. Aquestes figures, amb els anys, perden part del component màgic i, reforçant una nova simbologia, esdevenen els protagonistes de la festa.

La imatgeria festiva ha llegat un seguit d'elements que són inherents a qualsevol celebració dels nostres dies. La cultura popular i les diferents tradicions nascudes al voltant de les figures festives a Catalunya ens han donat, a més de les figures mateixes, un important patrimoni de balls, coreografies, músiques, protocols, rituals, litúrgies, representacions, vestuaris i guarniments i un llegat d'oficis artesans i indústries de la festa: mestres constructors i escultors, modistes, sastres, perruquers, fusters, metal·listes, joiers, lutiers, i els mateixos artistes populars, que donen vida a les figures: portadors i balladors i músics (flabiols, sacs, gralles, dolçaines, acordions, violins, percussions...).

Esbossos d'Àngels Jutjar de construcció d'una geganta.

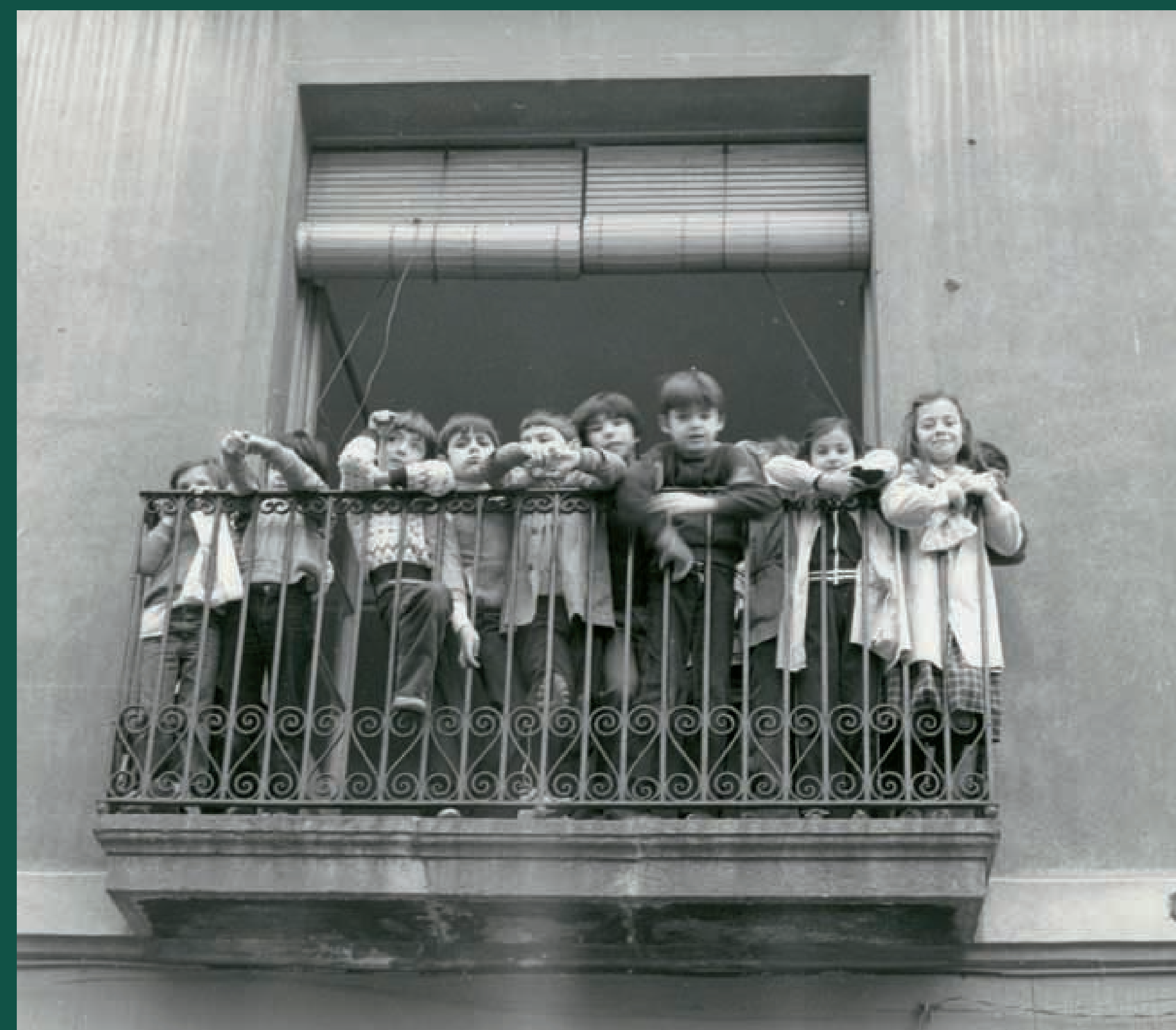
Festa de la Mercè,
Barcelona, 2007.
Foto: Pep Herrero.

Altres patrimonis

Lluny de les grans definicions teòriques de festa, de consideracions patrimonials i d'altres titularitats oficials que s'escapen del tot a les intencions dels seus celebrants, cal observar la festa com una font inesgotable de dades de la societat. La festa esdevé un mirall fidel on es reflecteix el que som com a comunitat, on afloren a la vista de tothom les seves estructures formals i de funcionament, les seves grandeses i les seves misèries.

Per posar-ne un exemple, encara és ben viu el record de les festes franquistes presidides per sotanes, gorres de plat i d'altres uniformes que feien marcar el pas festiu a la resta dels celebrants a cop d'ofici i processó. Era la realitat d'un país en un moment concret que es materialitzava visualment en la festa. Per sort, actualment la nostra societat és una altra cosa i, en conseqüència, la festa també. La festa és ara un espai alliberat de relació comunitària. És el fruit de la participació dels ciutadans i de les associacions.

Sant Medir. Gràcia, 1980.
Arxiu MEB.

Sant Medir. Gràcia, 2008.
Foto: Pep Fornés.

El Carnaval La dissidència

La primera referència històrica documentada del Carnaval de Barcelona és una prohibició de l'època medieval en la qual el Consell de Cent prohibeix les batalles de taronges podrides a la Rambla.

Tot i que en temps de revolta va ser vist com una festa de burgesos, el Carnaval es mostra avui com un patrimoni popular modest i molest alhora, que fa la guitza al poder de la forma més descarada, però que connecta amb el que és més essencial de la festa. Mordaç i crític, dissident i insubmís, descarat i sense complexos, i lliure perquè no té pretensions de refinament estètic. La gent que surt de festa per Carnaval sol tenir la pretensió de passar-s'ho bé i prou.

El Carnaval és sobretot participació. La festa representa la societat que la celebra, que la dinamitza, que posa en qüestió les seves normes, i que posa en evidència els seus conflictes i les seves contradiccions. No hi ha Carnaval ni festa sense transgressió d'alguna mena. La festa comporta en ella mateixa un grau de dissidència i, per tant, constitueix un exercici espontani de llibertat individual i col·lectiva. Una festa és festa quan la gent la celebra, quan se la fa seva. Una festa és més festa com menys es pot controlar des del poder.

Estendard Premi de la Rua de Carnaval. Barcelona, 1898. Fons MEB.

Rua de Carnaval. La Rambla, Barcelona, 2006. Foto: Pep Herrero.

Ball de festa Els conjunts i les orquestres

El fet de ballar és una de les activitats festives més constants en tota festa, en tots els tipus de festa. Ballen de matinada els joves esbojarrats pel carrer; ballen els bastoners a la cercavila de la tarda; ballen sota els fanalets les parelles ben arrambades; ballen els gegants a la plaça; ballen les parelles el dia de la festa.

La dansa i la cançó, com que les executem amb el nostre propi cos, amb l'instrument més expressiu i valuós que tenim, poden mostrar tots els sentiments humans. Per això gairebé no hi ha festa sense ball ni dansa, perquè l'alegria i la festa s'expressen ballant.

En els darrers 50 anys les orquestres i els conjunts de ball han estat punt de trobada i element de difusió cultural. Han portat nous models i n'han fet les adaptacions i recreacions corresponents per fer-los més nostres. El seu paper social no ha estat prou reconegut.

Destaquem el paper de les orquestres de festa de carrer, d'envelat i de casino. Moltes han recollit i escampat formes de sentiment popular, de trencament i de renovació en usos i costums. Els ritmes, les lletres de les cançons, els instruments, la indumentària, els llums i els fums de l'escenari han endolcit i enriquit molts moments de la vida quotidiana festiva. Ells ens van ajudar a recuperar el carrer, el cos, el plaer de ballar en parella, el sentit de la festa a casa nostra.

Festa Major d'Esterrí d'Àneu, 1956.
Arxiu MEB.

Ball del Fanalet. La Mercè, Barcelona, 2003.
Foto: Pep Herrero.

Carnet de ball.
Olesa de Montserrat, s. xx.
Arxiu MEB.

ORQUESTRA
OP. ORQUESTINA
Nois d'Olesa
(Sales)
Primera Categoria
(Nom registrat n.º 3504)

Únic representant:
Llorens Sales
Violinista-Concertista
Olesa de Montserrat
(Província Barcelona)
Telèfon 18

Aquesta Orquestra triomfa tant en música de concerts

i antiga de balls, com amb orquestrina americana

SALES Es el nom de crèdit artístic de la Orquestra superior i verdadera
NOIS D'OLESA
Telèfon 18 **AUTO PROPI**

SI VOL ASSEGURAR L'EXIT DE LES FESTES contracti aquesta Orquestra-Orquestrina
NOIS D'OLESA (SALES)
Fundada l'any 1854 **PRIMERA CATEGORIA**
Únic Director **LL. SALES** Telèfon núm. 18
Representant **OLESA DE MONTSERRAT**

ORDRE DELS BALLS

TARDA

Vals lent _____
One-step _____
Foxtrot _____
Pericon _____
Chotis _____
Xarleston _____
Tango _____
Vals jota _____

PRIMERA PART

Vals lent _____
Pas doble _____
Fox-Song _____
Pericon _____
Chotis _____
Xarleston _____
Tango _____
One-step _____

SEGONA PART

Marcha _____
Shimmy _____
Java _____
Chotis _____
One-step _____
Blak-Botom _____
Tango _____
Vals jota _____

per tot Espanya, amb el núm. 3504

La Empresa pot modificar l'ordre dels balls anunciant al públic.

La orquestra pot variar els balls amb orquestra i orquestrina

Els balls d'obsequi i Teies son dintre aquest programa de balls
Reclamos LA SUD AMERICANA-Cortes, 548 y 550-Barcelona